

ΤΑ ΤΩΝ ΒΑΥΑΡΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1826—1829

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΥΑΡΟΥ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΒΑΡΩΝΟΥ ΑΪΔΕΚ¹

Τῇ 5 Δεκεμβρίου 1826 (ἔ. ν.) περὶ λύχνων ἀφ' ἧς εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου καὶ τὸ πλοῖον «Πήγασος» ἠγκυροβόλησε παρὰ φρεγάτταν μόλις ἐκεῖ ἀφικομένην, τὴν ὕστερον ὀνομασθεῖσαν Ἑλλάδα.

Ὡς δὲ ἦτο ἡ παραμονὴ τῆς 38ης ἐπεταίου τῶν γενεθλίων μου, ἐθεώρησα ὡς καλὸν οἰωνὸν ὅτι ἔφθασα κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν καὶ συγχρόνως μετὰ ὥραίας φρεγάττας ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον προσδοκωμένης. Μετὰ τὰ πολλὰ δυσάρεστα τοῦ πλοῦ καὶ τὰς πολλὰς ταραχὰς ἐκοιμήθημεν ἡσυχῶς κατὰ τὸ τέρμα τοῦ ταξιδίου ἡμῶν. Τὴν ἐπαύριον ἐνωρίς ἦλθεν ὁ λιμενάρχης, ὅπως ἐπιθεωρήσῃ τὸ ἡμέτερον πλοῖον, οἱ δὲ

¹ Ὁ Κάρολος Γουλιέλμος βαρὼνος "Αἶδεκ (v. Heideck ἢ Heidegger) γεννηθεὶς τῇ 6 Δεκεμβρίου 1787 ἐν Saaralben τῆς Λοθαριγγίας, ἐπεσκέφθη ἀπὸ τοῦ 1801 ἕως τοῦ 1805 τὴν Στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου, τὴν σημερινὴν Βαυαρικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Τῇ 6 Σεπτεμ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους γενόμενος ἀνθυπολοχαγός, μετ' οὗ πολὺ δὲ τῇ 31 Δεκεμβρ. 1806 ὑπολοχαγός ἐν τῷ πρώτῳ συντάγματι τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῇ 10 Ἰουνίου 1810 λοχαγός τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, μετέσχεν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1805, 1807 καὶ 1809 κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, καὶ μετέβη εἰς Ἰσπανίαν καὶ Πορτογαλίαν ὡς ἐθελοντής τῳ 1810 προσκολληθεὶς τῳ Γάλλῳ στρατηγῳ κόμητι Drouet d'Erlon μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του παρευρέθη ἐν τοῖς πολέμοις ὑπὲρ τῆς Γερμανικῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1815 ὡς ταγματάρχης τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν καὶ ἀπὸ τῆς 1 Ἀπριλίου 1815 ὡς δεύτερος ὑπασπιστής τοῦ στρατάρχου Πρίγκηπος Wrede. Συνώδευσεν δὲ τὸν διάδοχον τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκον τῳ 1814 εἰς Λονδῖνον, ὁπόθεν μετέβη εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Βιέννης καὶ ὕστερον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῆς δευτέρας συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1815 ὡς ἐπίτροπος τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς εἰς Σαλτσβούργον. Πολὺ δὲ ὕστερον τῇ 27 Μαΐου 1824 προαχθεὶς εἰς

Ἰδραίοι ναῦται, εἴτινες ἔφερον αὐτὸν διὰ λέμβου μέχρι τοῦ πλοίου ἡμῶν, ἀνερριγθήσαν ἄνευ σχοινίου καὶ κλίμακος ὡς γαλαί ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου ἔχοντες τὸν ἓνα πόδα ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ τότε ἤρχισεν ἡ ἐρωταπόκρισις καὶ ἡ φλυαρία, διότι ἕκαστος διηγεῖτο εἰς τοὺς νεωστὶ ἀρικομένους συντρόφους ὅ,τι ἐγίνωσκε καὶ ἤκουσε, καὶ ἐζήτουν νὰ μάθωσι τί ἐσήμαινεν ἡ ἐμφάνισις ἡμῶν· φαίνεται δὲ ὅτι πολλαὶ ἀντιλλάγησαν ψευδολογίαι, διότι ὕστερον ἐπληροφόρηθημεν, ὅτι ἡ φήμη περὶ ἀναμενόμενων 30 χιλ. Βαυαρῶν ὧν ἡμεῖς ἐλέγετο ὅτι εἴμεθα οἱ πρόδρομοι, διεδόθη ἀπ' αὐτοῦ τοῦ καταστρώμα-

ἀντισυνταγματάρχην ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ τῆς Γενικῆς Ἐπιμελητείας, μετέβη εἰς Ἑλλάδα τῇ ἐντολῇ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Α' τῇ 26 Σεπτ. 1826 ὡς φιλέλλην ἐπ' ἀδείᾳ. Ἠκολουθεῖτο δὲ ὁ Ἄϊδεκ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Θεοδώρου Hügler, τῶν ὑπολοχαγῶν Φιλίππου Schönhammer, Καρόλου Krazeisen, Ἀντωνίου Schilcher, Ἰωσήφ βαρώνου v. Asch, ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Φρειδερίκου Schnizlein καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἱατροῦ Δ^{ος} Σεβαστιανοῦ Schreiner, ἐχόντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν τοὺς λοχίας Σίμωνα Münzing, Στέφανον Gort, Σίμωνα Wild καὶ Ἰωάννην Madler, πρὸς δὲ τὸν δεκανέα Ἰωάννην Gürtlein, τὸν πυροβολητὴν Γουσταῦν Ruepprecht καὶ τὸν λοχίαν Meyer. Ἐκ τούτων ὁ βαρὼνος v. Asch, ἀσθενήσας καθ' ὁδόν, ἔμεινε διὰ τοῦτο ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐπκνήλθε κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Μόναχον.

Ὁ Ἄϊδεκ ἔλαβε κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1827 μέρος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατέστρεψεν ὡς ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ στολίσκου αὐτοῦ τὰς ἀποθήκας τῶν Τούρκων ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Εὐβοίου. Ἐγένετο δὲ τῷ 1828 φρούραρχος τοῦ Ναυπλίου καὶ εὐθὺς κατόπιν στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Ἄργους. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος κατέλιπε τὴν Ἑλλάδα ἕνεκα λόγων ὑγείας μετὰ τῶν ὑπολοίπων συντρόφων αὐτοῦ (ἐκτὸς τοῦ Schilcher, ὅστις ἀπέθανεν ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ τῆς γενετείρας) τῇ 23 Αὐγούστου, τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπαξιωματικῶν καὶ τοῦ στρατ. ἱατροῦ ἤδη ἀναχωρησάντων ἐξ Ἑλλάδος μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἀδείας αὐτῶν.

Ὁ Ἄϊδεκ ὠνομασθῇ τῇ 21 Μαΐου 1829 συνταγματάρχης ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ, μετὰ δὲ ἐν ἔτος συνταγματάρχης ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀπηλλάγη τῆς ὑπηρεσίας του παρὰ τῷ πρίγκηπι Wrede ὡς ὑπασπιστής. Πάλιν ὁμοίως ἡ ἐκλογή τοῦ βασιλόπαιδος Ὁθωνοῦ τῆς Βαυαρίας ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ ὁδηγήσῃ εἰς Ἑλλάδα τὸν Ἄϊδεκ διαρισθέντα ἤδη τῇ 23 Ἰουλίου 1832 κα προαχθέντα συγχρόνως εἰς ὑποστράτηγον ὡς μέλος τῆς Ἀντιβασιλείας κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ Ὁθωνοῦ. Ἐν ταύτῃ τῇ θέσει παρέμεινε μέχρι τῆς 20/1 Ἰουνίου 1835, ἡμέρας τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὁθωνοῦ, ἐπανελθὼν δ' εἰς Βαυαρίαν· ἐνθα ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἀνύψωσεν αὐτὸν ὕστερον τῇ 19 Φεβρ. 1844 εἰς τὸν

τος τοῦ Πηγάσου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ φρεγάττα ἀνεπέτασε τὴν Ἀμερικανικὴν αὐτῆς σημαίαν καὶ ἐχαιρέτισε τὴν πόλιν. ἦς τὰ φρούρια καὶ οἱ προμαχώνες ἀνταπέδωκαν βροντοφώνως τὸν χαιρετισμόν, ὕστερον δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος Πήγασος διὰ τῶν εὐτελῶν αὐτοῦ πυροβόλων ἔρριψε τὰς 21 βολάς. Ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν ὁ λιμενάρχης καὶ ἐλάβομεν τὴν ἄδειαν τῆς ἐλευθέρας συγκοινωνίας, δὲν ἡμελήσαμεν νὰ ἐνδυθῶμεν ἐπίσημον στολὴν καὶ νὰ ἐξεέλθωμεν εἰς τὴν ἀκτὴν, ὅπου συνηντήθημεν μετὰ πυκνοῦ ῥυπαροῦ ὄχλου, δι' οὗ ὁμῶς μετ' ὀλίγον ὁ καπετὰν Δούκας μετὰ τῆς πλουσίας ἀλβανικῆς ἐνδυμασίας του καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ 8—10 παλληκαρίων ἤναιξε δι' ἡμᾶς τόπον καὶ προσαγορεύσας ἐν καλῇ Γαλλικῇ ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ κατάστημα τῆς Δημογεροντίας, ὅπου οἱ Δημογέροντες συνηθροισμένοι ὑποδέχθησαν ἡμᾶς μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης. Ἐκεῖ δ' ἐμάθομεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις διέτριβεν ἐν Αἰγίνῃ, διὰ τὸν φόβον τῶν ἐν Ναυπλίῳ κομμμάτων.

Ἐν τούτῳ ἐξευρέθη δι' ἡμᾶς κατάλυμα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀπόντος πρώην Ὁλλανδοῦ προξένου κυρίου Ὁριγώνη, ὅπου παρευθὺς ἐγκατέστημεν καὶ ἐτοποθετήθησαν τὰ ἀχύρινα στρώματα καὶ τινὰ κακὰ ἐπιπλα,

βαθμὸν τοῦ βαρόνου, διετέλεσεν εἰσηγητὴς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν, ἀκριβῶς μετὰ ἓν ἔτος γενόμενος ἀντιστράτηγος, ἀπεστρατεύθη τῇ 22 Φεβρ. 1855. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ὡς πρόεδρος τοῦ γενικοῦ στρατοδικαίου, ἀπέθανε τῇ 9/21 Φεβρ. 1861 ἐν Μονάχῳ.

Ὁ "Αἶδεκ διεκρίθη καὶ ὡς καλλιτέχνης, ἐπιδοθεὶς ἀπὸ τοῦ 1816 εἰς τὴν μελέτην τῆς ζωγραφικῆς καὶ γράψας κυρίως πίνακας πολεμικῶν ὑποθέσεων, ῥωπογραφίας καὶ τοπιογραφίας εὗρισκομένας ἐν ταῖς μουσείοις καὶ ταῖς συλλογαῖς τοῦ Βερολίνου, Μονάχου, Λειψίας, Καρλσρούης καὶ Πετρούπολεως. Τέλος δὲ διέπρεψε καὶ πολυειδῶς ὡς στρατιωτικὸς συγγραφεὺς, αἱ δὲ διατριβαὶ αὐτοῦ ἐτυπώθησαν τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Βαυαρικῇ στρατιωτικῇ ἐφημερίδι τῇ ἐκδιδομένῃ ἀπὸ τοῦ 1840—1847 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχεῖον διὰ τοὺς Ἀξιωματικούς παντὸς ὅπλου». Εἰς δὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν παρουσιῶν σημειώσεων (ἃς ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1826, ὕστερον δὲ συνεπλήρωσε) δὲν ἡδυνήθη νὰ συγκατατεθῇ ἐκ σεβασμοῦ ὡς φαίνεται πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ. Σήμερον δ' ὁμῶς (τῷ 1897) καὶ ἰδίῳς κατὰ τὰς παρούσας περιπλοκάς ἐν Ἀνατολῇ ἴσως τὰ τοσοῦτον διδακτικὰ ἅμα καὶ στρατιωτικὰ ἀπομνημονεύματα θέλουσιν ἀναγνωσθῇ μετ' ἰδιάζοντος ἐνδιαφέροντος. Ἡ πιστότης τοῦ πρωτοτύπου ἐτηρήθη μετὰ μεγίστης προσοχῆς, μόνον δὲ ὅπου ἐπεβάλλετο τοῦτο, ἐμετριάσθη ἡ τραχύτης τοῦ γραστικοῦ ὕφους. Σ. Ε.

Ταῦτα δὲ τὰ ἀπομνημονεύματα μεταφράζοντες ὅσον οἷόν τε πιστῶς δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἄνευ σχολίων. Πρῶ. περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ Λεξικὸν Ἑγκυκλοπαιδικόν, ἐν λ. "Αἶδεκ. Σ. Μ.

περιοριζόμενα εἰς τραπέζας καὶ θρανία. Οἱ Δημογέροντες ἐπεμψαν ἡμῖν ὅλως πατριαρχικῶς ὡς ξένια 12 λευκοὺς ἄρτους καὶ 6 ἄρνια.

Ἡ ἐντύπωσις ἦν προυξένησαν ἡμῖν ἢ τε πόλις καὶ οἱ κάτοικοι δὲν ἦτο βεβαίως εὐάρεστος· μεταξύ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, ἐνθα σήμερον ἀνεπτύχθη ὠραία καὶ εὐρύχωρος παράλιος πόλις, οὐδὲν ἄλλο τότε ὑπῆρχεν ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ πασσάλων ἄνωθεν τῆς θαλάσσης ἐκτισμένου τελωνείου, ἐκκλησίας τινὸς ἄρτι κτιζομένης, τῆς οἰκίας ἐν ἣ ἐμελλομεν νῦν κατοικήσωμεν καὶ τινων ἄλλων κατηρειπωμένων οἰκοδομημάτων ἐν οἷς καὶ χανίου, εἰμὴ πλῆθος καλυθίων κειμένων ἐν ῥύπῳ καὶ βορβόρῳ, ἀχυροστεγῶν καὶ ἐχόντων σχῆμα κεφαλῶν σακχάρως, ὅπου φυγάδες οἰκογένεια εὗρισκον νοσηράν, ἀηδὴ καὶ στενόχωρον σκέπην. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις γυναικας περιβεβλημένας διὰ τουρκικῶν σαλίων καὶ μετ' ἄλλων στολισμάτων νῦν κάθηνται ἐπὶ τεμαχίων ταπήτων ἐξηπλωμένων ἐπὶ τοῦ ῥυπαροῦ λιθοστρώτου, περιστοιχιζόμεναι ὑπὸ παιδίων, αἰγῶν, ὀρνιθίων καὶ οἰκιακῶν σκευῶν, ἐνῶ ἐν τῷ ὀπισθίῳ μέρει τῆς καλύβης γραῖα Αἰθιοπὶς ἐμυχγείρευεν ἐπὶ τῆς καπνίζούσης ἐστίας εὐτελὲς φαγητόν. Οἱ δὲ ἄνδρες εὗρίσκοντο ἐν μέρει ἐν τῷ στρατῷ, ἐν μέρει δ' ἦσαν δισκορπισμένοι ἀνά τὰ κρηεῖα ἢ τὰς πλατείας τῆς πόλεως.

Φθάσαντες διὰ τῆς στενῆς θαλασσίας πύλης εἰς τὴν πόλιν, εὗρομεν βορβορον μέχρι σφυρῶν ἀνυψούμενον κατὰ τὰς ὁδοὺς, καταρρεούσας οἰκίας καὶ πλῆθος σωρῶν κοπρίας καὶ βορβόρου ἐπὶ τῶν ὁποίων χεῖροι, ῥυπαροὶ Αἰθίοπες καὶ ῥακένδυτα παιδία διητῶντο.

Αἱ ἔτι σωζόμεναι τουρκικαὶ οἰκίαι ἦσαν ἐν κακῇ καταστάσει καὶ ἐφαίνοντο δι' ἡμᾶς τοὺς Εὐρωπαίους τοσοῦτον ἀπειλητικώτεραι, καθ' ὅσον τὰ ἀνώτερα πατώματα ἐξετείνοντο πρὸς τὴν ὁδὸν περισσότερον τῶν κατωτέρων, στηριζόμενα μόνον ἐπὶ ξυλίνων πασσάλων λοξῶς ἀνεχόντων ἀπὸ τοῦ κάτω μέρους τοῦ τοίχου, ἡ δὲ ὁδὸς εἶχε πλάτος 30 ποδῶν, ἐνῶ τὸ δεύτερον ἢ τὸ τρίτον πάτωμα οἰκίας τινὸς ἀπεῖχεν ἀπὸ τοῦ ἀντικρὺ αὐτοῦ εὗρισκομένου πατώματος τῆς ἀπέναντι οἰκίας μόνον 6—8 πόδας· τὰ φύλλα τῶν ἐν μέρει ὅλως κενῶν, ἐν μέρει δὲ διὰ τεμαχίων χάρτου κεκολλημένων ὑελωμάτων τῶν παραθύρων ἦσαν πολλαχοῦ τεθραυσμένα ἢ ἐκρέμαντο ἐπὶ ἐνὸς μόνον στροφῆως· τὸ κονίαμα ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ τῆς οἰκίας τοῦ κακῶς διὰ πλίνθων πεφραγμένου εἶχεν ἐν μέρει καταπέσει, αἱ στέγαι αἱ διὰ τεθραυσμένων κεράμων ἢ παλαιῶν σανίδων γλίσχρως διωρθωμένα· μόνον εἰς ὀλίγα μέρη ἀπέτρεπον τὴν δίοδον τῆς βροχῆς καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι αὗται ἦσαν ἀσφυκτικῶς πεπληρωμένα

ἀνθρώπων, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ πολέμου ἢ διὰ παντοειδεῖς σκοποὺς συνέρ-
 ρευσαν ἐντὸς τοῦ τέως μόνον ὑπὸ Τούρκων κατοικουμένου Ναυπλίου.
 Τότε δὲ ἴσως 20—25000 ἀνθρώπων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει συνεσωρεύ-
 θησαν. Ἐν δὲ καιρῷ πείνης καὶ ἐνδείας, ἐν μέσῳ ἄκρας ἀκαθαρσίας
 καὶ τοσοῦτον μεγάλου πληθυσμοῦ, ἡ θνησιμότης ἦτο μεγάλη, καὶ ἡμέρα
 δὲν παρήρχετο καθ' ἣν νὰ μὴν ἐκφέρωνται 15—20 νεκροὶ ἐν ἀνοικτῷ
 φερέτρῳ καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθιμον διὰ τῶν ὁδῶν.

Ἡ ὀχυρὰ πόλις Ναύπλιον σύγκειται 1) ἐκ τῆς κάτω πολεως, 2) τῆς
 ὀχυρωμένης νησίδος Μπουρτζι, 3) τοῦ φρουρίου Ἴης Καλὲ μετὰ τῶν
 τριῶν αὐτοῦ ἐξαρτημάτων καὶ 4) ἐκ τοῦ φρουρίου Παλαμηδίου μετὰ
 τῶν μεμονωμένων ὠραίων Βενετικῶν ὀχυρωμάτων.

Τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως πρὸς τὴν θάλασσαν συνίστανται ἐκ τεί-
 χους λογάδων λίθων, ὅπερ ἀκανονίστως κατὰ τὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἐκτεί-
 νεται καὶ προφυλάσσεται ὑπὸ τινων πύργων, παρὰ δὲ τὸ τελωνεῖον κεῖ-
 ται χθαμαλὴ πυρβολαρχία διὰ 4—5 τηλεβόλα, ὅπισθεν λιθίνων ἐπίσης
 προπετασμάτων. Γοργυρωτὸν δὲ πρόχωμα, οὗτινος ὁ θόλος νῦν χρησι-
 μεύει ὡς εὐρύχωρος δεξαμενὴ, κεῖται σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς γραμμῆς
 τοῦ τείχους ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους. Δὲν φέρει ὅμως πυροβόλον τι οὐδὲ
 ἔχει προπέτασμα. Τὸ ὕδωρ τῆς δεξαμενῆς ταύτης δύναται καὶ πρὸς
 τὸ μέρος τῆς θαλάσσης νὰ ἐκρεύσῃ διὰ στροφίγγων, διὰ τοῦτο δὲ πολλὰ
 πλοῖα ἐλάμβανον ἐκεῖθεν τὴν προμήθειαν ὕδατος. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη
 ὑδρεύεται ἤττον ἐκ τῆς βροχῆς ἢ ἐκ τοῦ εἰς αὐτὴν καταλήγοντος ὕδρα-
 γωγείου, ὅπερ ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρείας φέρει καλὸν καὶ ὑγιεινὸν ὕδωρ
 ἀπὸ $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας ἀπόστασιν, καὶ οὕτω λίαν ταχέως ἀναπληροῦται τὸ
 ἐκρέον. Κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς ξηρᾶς προφυλάττει τάφρος
 ἱκανῶς βαθεῖα καὶ πλατεῖα τὸ κατὰ τὸν ἰταλικὸν τρόπον κατεσκευα-
 σμένον καὶ μετὰ προμαχώνων μέτωπον τοῦ ἐρύματος, ὅπερ ἔχει μετα-
 πύργιον πρὸς τὰ ἐξω τετμημένον. Ἐκεῖ ὅπου ἡ τάφρος λήγει πρὸς τὴν
 θάλασσαν συρρέει ὕδωρ, ὅπερ ὅμως κατὰ τὴν θέσιν τῆς γεφύρας μετα-
 βάλλεται εἰς τέλμα. Κάτωθεν τοῦ πρηνοῦς πρὸ τῆς τάφρου κεῖται στοᾶ
 ὑπονόμου. Ἀνωθεν τῆς γεφύρας ὁ πυθμὴν τῆς τάφρου εἶναι ξηρὸς, ὁ δὲ
 κρημνὸς ὡς καὶ ὁ ἀντίκρημνος εἶναι ἐντὸς βράχων λελατομημένοι, ὧν
 ἀνωθεν ὑψοῦται προασπίζων ὁ δεξιὸς προμαχὼν μετὰ τριπλῆς πλαγίας
 πυρβολαρχίας. Ὀλόκληρον τὸ μέτωπον τοῦτο εἶναι ὡσαύτως ἐν τῷ
 βράχῳ λελατομημένον καὶ σύγκειται ἐξ ἰσχυροῦ τειχίσματος λογάδων
 λίθων, τὰ δὲ πλαίσια τῶν κροσσῶν εἶναι ἐκ πλίνθων, μετὰ χώματος

πεπληρωμένα καὶ κεκαλυμμένα καὶ ἔξωθεν ἐστρογγυλευμένα. Τὸ πάχος τοῦ προπετάσματος καθ' ὅσον εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς ἐχθρικός πυρβολαρχίας ἀνέρχεται εἰς 18—20 πόδας, τὸ δὲ πλάτος τῆς ἐπιτειχίου ὁδοῦ εἰς 24 πόδας.

Ὁ ἀριστερός προμαχὼν κεῖται πολὺ βαθύτερον ἢ ὁ ἄνω δεξιός, πρὸς τὴν διεύθυνσιν δὲ ταύτην κλίνουναι ἐπίσης καὶ τὸ τεῖχος καὶ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. Καίτοι δὲ ὀνομάζεται προμαχὼν τῆς ξηρᾶς, διότι ἔχει ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς ταύτην, οὐχ ἥττον περιβρέχεται ἐντελῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης· περιέχει καλὰ τινὰ οἰκοδομήματα ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς ἀποθήκαι πυρίτιδος καὶ συνέχεται μετὰ τοῦ τείχους τῆς πόλεως πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης. Κάτωθεν τοῦ προμαχώνος τούτου καὶ ἐντελῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιβαλλόμενος κεῖται ὁ λεγόμενος προμαχὼν τῆς θαλάσσης, οὗτινος ἡ μεγίστη πρόσοψις ἐπικρατεῖ τῆς ξηρᾶς καὶ προσπίζει τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένην πλευρὰν τοῦ προμαχώνος τῆς ξηρᾶς. Ἡ πρόσοψις αὕτη εἶναι κατεσκευασμένη γοργυροειδῶς καὶ ἐφωδιασμένη διὰ τυφεκηθρῶν, ἐχουσῶν τὴν μνησθεῖσαν διεύθυνσιν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ προμαχώνος τούτου ὑπῆρχε χορτοβολῶν χρησιμεύων ὡς ὀπλοστάσιον, ὅπου ἐν ἀπιστεύτῳ ἀκαταστασίᾳ παρερριμμένα συνεισωρεύοντο παντοειδεῖς συσκευαὶ καὶ πυροβολικὰ ἀντικείμενα, τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ προμαχώνος καὶ τοῦ ὀπλοστασίου ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε, ὅταν ἰσχυρὸς νότος ἀνύψου ἐντὸς τοῦ κόλπου τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν ξηρὰν, τὰ ὕδατα διὰ μέσου τοῦ ἔδαφους ἀνέβλυζον καὶ ἐπλημμύρει τοῦτο μέχρι ὕψους ἐνὸς ποδός. Τὸ μέτωπον τοῦτο πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ἦτο ὀπλισμένον διὰ βαρέων κατὰ μέγα μέρος μεταλλίνων Βενετικῆς κατασκευῆς τηλεβόλων τῶν 36 λιτρῶν, οἱ δὲ κιλίβαντες αὐτῶν ἤλεγχον ἄτεχνον τουρκικὴν κατασκευὴν, ἀποτελούμενοι ἐκ χονδρῶς κατεργασμένων σιδηρῶν ἀξόνων μετὰ τροχῶν ἐξ ἐνὸς τεμαχίου ξύλου δισκοειδῶς κεκομμένου καὶ διὰ σιδήρου περιεκαλυμμένου. Αἱ βάσεις τῶν ὑποστατῶν ἦσαν λιθόστρωτοι, κατὰ πᾶσαν δὲ τὴν ἐπιτειχίον ὁδὸν ἐρύοντο ὀνάκανθαι ὕψους ἀνθρώπου καὶ παράσιτα χόρτα, τὰ δὲ μεταξὺ τῶν κιλιβάντων εἶχον ἴσως ἤδη οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ πάντως οἱ Ἕλληνες χρησιμοποίησι ὡς ἀποχωρητήρια, τοσοῦτον ὥστε ἂν δὲν ἔβλεπέ τις τὰ τηλεβόλα ἐνεκα τῶν θάμνων, ἀνεγνώριζε τὴν γειτνίασιν ταύτην ἐκ τῆς ὀσμῆς.

[Ἐπεται συνέχεια].